



РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
412-14/2022



Заштитник грађана
Zaštitnik građana



ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA
VALJEVO



дел. бр. 12109 датум: 12.05.2022. год.

**НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА**

Извештај о посети Полицијској управи у Зајечару

Београд, мај 2022. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и са њима закључио споразуме, чије је важење анексима продужено до јуна 2022. године. Удружења са којима Заштитник грађана актуелно сарађује у обављању послова НПМ су: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Зајечару - полицијске станице Књажевац и Сокобања
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	4. и 5. април 2022. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2022. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављене посете
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењима Одбор за људска права Ваљево и Центар за интеграцију младих
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Чланови тима: Александра Спасојевић, <i>Одбор за људска права Ваљево</i> Марко Тошић, <i>Центар за интеграцију младих</i>

1.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ. Члановима тима пружене су све тражене информације, омогућен обилазак и фотографисање просторија за задржавање и увид и фотокопирање затражене документације.

Професионално поступање службеника током посета НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

1.4. ТОК ПОСЕТА

На почетку посета, тим НПМ је дежурним полицијским службеницима представио састав тима и циљ посете. Потом је тим обишао просторије за задржавање, од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према доведеним и задржаним лицима и извршио увид у документацију о задржавању лица. Током посета у полицијским станицама нису затечена задржана лица. Напоследку, руководству полицијских станица су представљени главни утисци и запажања тима НПМ из посета.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НППМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица, која су уједно и заштитне мере од злостављања – права на приступ лекару и адвокату, права да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начина на који се задржана лица информишу о својим правима. Истовремено, НППМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

НППМ је уочио да се документација о задржавању уредно води и да се у великој мери поклања пажња остваривању ових основних права задржаних лица, а посебно евидентирању начина њиховог остваривања. Како је то НППМ више пута до сада истицао, уредно вођење евиденција доприноси добром управљању, представља једну од гаранција заштите основних права лица и помаже у оптимизацији управљања подацима. **НППМ је уочио и да је поступање према доведеним и задржаним лицима предмет редовне, интерне контроле рада, коју обављају надлежне организационе јединице полиције, као и да су поједине препоруке НППМ, које је упућивао у својим извештајима о посетама другим полицијским управама и станицама у њиховом саставу, већ имплементирани у пракси рада сада посећених полицијских станица.** Како је то тимовима НППМ објашњено, сви извештаји НППМ се деле преко интерне мреже Министарства унутрашњих послова, па се старешине и други полицијски службеници који непосредно поступају према задржаним лицима редовно информишу и упознају са налазима и препорукама, које примењују у свом раду. **На овај начин, полицијске станице поступање према задржаним лицима константно усклађују са важећим стандардима поступања, што НППМ посебно похваљује.**

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Посећене полицијске станице воде евиденцију задржавања, посебну књигу за сваки основ задржавања – кривични поступак, прекршајни поступак или безбедност саобраћаја. У ову евиденцију се уписују: датум и време почетка и краја задржавања, час уручења решења, доносилац решења, податак да ли је поднета жалба и одлука о жалби, трајање задржавања у сатима и подаци о алко-тестирању. Воде се и табеле алко-тестирања, са подацима о времену тестирања и резултатима.

Према евиденцији задржавања, најчешћа задржавања су по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима - у ПС Књажевац 9 задржавања, а у ПС Сокобања 8 од почетка године. Задржавања у прекршајном и кривичном поступку су знатно ређа, по једно или ниједно у току ове године.

Полицијски службеници навели су да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица.

У предметима о задржавању лица у које је тим НППМ остварио увид, налазила су се обавештења о правима доведених и задржаних лица која су била потписана или је био наведен податак да је лице одбило да иста потпише или прими. Уз овај податак се констатује да је лице усмено поучено о правима. Поред потписа лица којима потврђују

пријем обавештења о правима, уписује се и време пријема овог обавештења, из чега се види да писмена обавештења добијају убрзо по довођењу у станицу.

Предмети су садржали и решења о задржавању, са поуком о праву на жалбу и потписима задржаних лица којима су потврдили њихов пријем. Одлуке о задржавању у које је НПМ извршио увид су доношене и уручиване задржаним лицима у оквиру прописаних рокова. Уочено је и да се време почетка задржавања правилно рачуна.

Жалбе против одлука о задржавању су ретке и по правилу их подносе браниоци у случајевима задржавања у кривичном поступку. Њих предају полицијским службеницима, који их потом прослеђују – физички односе, заједно са списима предмета, судији за претходни поступак на одлучивање. Жалбе у предметима које је прегледао НПМ су одбијене као неосноване.

Према службеним наводима у ПС Књажевац, задржаним лицима се омогућава да комплетну документацију – одлуку о задржавању, обавештење о правима, потврду о привремено одузетим предметима, држе код себе током трајања задржавања. Такође, по истеку задржавања задржаном лицу се уручује један примерак записника. Ово није случај у ПС Сокобања.

1.

УТВРЂЕНО

ПС Сокобања не омогућава задржаним лицима да документацију која се односи на задржавање (решење, обавештење о правима и сл.) држе код себе током задржавања и по истеку задржавања не уручује примерак записника о задржавању.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁴

Као део свог превентивног мандата, ЦПТ је доследно наглашавао важност три процесне гаранције, а то су: право на приступ адвокату, право на приступ лекару и право да се о чињеници притвора обавести рођак или друго треће лица по сопственом избору. Ово претпоставља да се лица лишена слободе уредно информишу о овим правима, како усмено по привођењу, тако и, што је пре могуће, писмено (нпр. путем „писма о правима“ или другог документа којим се утврђују права лица у полицијском притвору), на језику који разумеју.⁵

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би се обезбедило да без одлагања осигурају да сва лица која је полиција задржала буду у потпуности обавештена о својим основним правима од самог почетка њиховог лишавања слободе (то јест, од тренутка када су дужна да остану у полицији). То би требало осигурати пружањем јасних усмених информација на самом почетку, које би се допуњавале што је пре могуће (то јест, одмах по њиховом доласку у полицијске просторије) давањем писменог обрасца у којем би се

⁴ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 44.

⁵ Стандарди ЦПТ: Спречавање полицијске тортуре и других облика злостављања – осврт на добре праксе и нове приступе, ЦПТ/Инф (2019) 9, пар. 66.

њихова права директно приказивала. Даље, Комитет такође препоручује да се различите верзије информативних листова обједине и стандардизују и да увек садрже право притвореног лица да обавести трећу страну и да приступи лекару како је наведено у члану 69. ЗКП.⁶

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима...

...

Полицијски службеник ће задржаном лицу **уручити писано обавештење** из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.

Полицијски службеник који врши задржавање лица, пре смештаја лица у просторију за задржавање **уручује обавештење о његовим правима.**

О привремено одузетим и враћеним предметима од лица које се задржава, сачињава се потврда о привремено одузетим и враћеним предметима и издаје се лицу, коју потписује приликом одузимања, односно враћања предмета. Ако лице одбије да потпише потврду, полицијски службеник ће о томе сачинити белешку на потврди.

Предмети који се по одредбама закона морају привремено одузети у прекршајном или кривичном поступку, не враћају се задржаном лицу. За ове предмете полицијски службеник сачињава потврду о привремено одузетим предметима и даље са њима поступа у складу са законом.

Примерак потврде из ст. 2. или 3. овог члана, предаје се задржаном лицу.

О задржавању лица полицијски службеник сачињава записник о задржавању лица, који садржи податке прописане у члану 111. овог правилника.

Записник о задржавању лица потписује полицијски службеник који је лице задржао и задржано лице.

Примерак записника се уручује задржаном лицу.

Ако задржано лице одбије да прими примерак записника или одбије да га потпише, полицијски службеник ће о томе сачинити забелешку на записнику.⁷

ПРЕПОРУКА

ПС Сокобања ће задржаним лицима омогућити да документацију у вези са задржавањем држе код себе током трајања задржавања, уколико то желе, и по истеку задржавања ће им уручивати примерак записника о задржавању.

Записници о задржавању су углавном били потписани од стране задржаног лица. У више предмета задржавања у кривичном поступку у којима је изостао потпис задржаних лица на записницима и потврдама о враћеним предметима, НПМ је добио објашњење да лица задржана у кривичном поступку бораве у Окружном затвору у Зајечару, уколико је задржавање одредила ПС Књажевац, односно у Казнено-поправном заводу у Нишу, уколико је задржавање одредила ПС Сокобања. Уколико по истеку задржавања лицу притвор одреде судови који се не налазе у месту у којем су ове полицијске станице,⁸ задржано лице остаје у притвору у заводима у Зајечару и Нишу и нема могућност да потпише записник, с обзиром да се он води електронски и потом

⁶ Србија: Посета 2021, ЦПТ/Инф (2022) 03, пар. 38.

⁷ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/2019), чл. 29, чл. 33. ст. 1. т. 7 и ст. 2 – 4 и чл. 38.

⁸ Дакле, уколико је стварна надлежност виших судова у Нишу и Зајечару.

штампа у полицијским станицама Књажевац и Сокобања. Такође, ови записници не садрже податке о обиласцима лица током трајања задржавања, често ни о обедовању. Понегде стоји констатација да је лице обедовало у складу са режимом у заводу. У ПС Књажевац, уз ове записнике се прилажу службене белешке полицијских службеника који су дежурали у заводу, у којима се најчешће наводи да је задржавање "протекло без догађаја и проблема". На записнику о задржавању, уместо потписа задржаног лица, уписује се службена белешка да лице није потписало ни преузело записник јер му је након саслушања у Вишем јавном тужилаштву у Зајечару одређен притвор.

Према службеним наводима, полицијски службеници у Нишу или Зајечару немају могућност да приступе електронској евиденцији и да воде и одштампају записник, нити електронска евиденција Министарства унутрашњих послова омогућава да се израђени записник пошаље електронски.

Неке полицијске управе су овај проблем превазишле тако што задржана лица која су боравила у заводу за извршење кривичних санкција у сваком случају, било да им је одређен притвор или не, прво доводе назад у полицијску станицу како би потписала и примила записник о задржавању и потврду о враћању привремено одузетих предмета. Такође, информације о току задржавања се уносе у записник на крају задржавања, када полицијски службеник који је дежурао пружи потребне информације службенику који води записник, или дежурни полицијски службеник континуирано извештава о догађајима које је потребно унети у записник. Ипак, у случају полицијских станица Књажевац и Сокобања, НПМ увиђа да потреба да се лица која су саслушана у Нишу или Зајечару и која потом остају у притвору прво врате у полицијске станице Књажевац и Сокобања, па онда поново одведу на извршење мере притвора у Ниш или Зајечар, изискује веће оптерећење за рад полицијских службеника ових полицијских станица, имајући у виду удаљеност ових места, те да не би било оправдано, а уз савремена средства комуникације ни потребно, радити овако нешто.

Међутим, без обзира на наведено, НПМ сматра да би требало предузети расположиве мере да се о току задржавања уредно води записник, што би подразумевало и уписивање догађаја и остваривања права задржаних током трајања задржавања (не само на почетку задржавања), као и да се омогући задржаним лицима да својим потписом потврде веродостојност записника, односно ставе примедбе на информације изнете у њему. Јединственим и свеобухватним полицијским записником за свако задржано лице основне гаранције дате особама у полицијском притвору се додатно оснажују и истовремено олакшава евентуална истрага притужби на начин и околности под којима је лице било задржано. Све ово важи и за потврде о враћању привремено одузетих предмета. С тим у вези, НПМ очекује од Министарства унутрашњих послова да предузме потребне мере да се овај проблем превазиђе, нарочито имајући у виду чињеницу да су са оваквим или сличним препрекама суочене и друге полицијске станице у земљи, које се не налазе близу седишта завода за извршење кривичних санкција, у којима обично бораве лица задржана у кривичном поступку.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије коментаре на налазе изнете у тексту изнад.

Са друге стране, НПМ не види разлоге због којих се у записнике о задржавањима у кривичном поступку не би уносиле комплетне информације о току задржавања у заводу за извршење кривичних санкција, као што су информације о обиласцима

полицийских службеника, обедровању задржаних лица или евентуалним лекарским прегледима обављеним током задржавања, о извођењу ван завода, боравку на свежем ваздуху и сл. Наведено подразумева да би полицијски службеник који је задужен за задржано лице које је у просторијама завода о свим активностима које су везане за лице требало да на одговарајући начин обавести службеника који води записник о задржавању, било континуирано било подношењем извештаја по завршетку задржавања, како би се ове информације унеле у записник.

2.

УТВРЂЕНО

ПС Књажевац и ПС Сокобања у записнике о задржавању у кривичном поступку не уносе податке о току задржавања, као што су подаци о обиласцима задржаног лица од стране полицијског службеника, о обедровању задржаног лица и сл.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао **јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа** (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.⁹

ЦПТ препоручује српским властима да предузму мере како би осигурале да **записници о задржавању неке особе пружају потпун и тачан приказ свих значајних догађаја који се дешавају током притвореног лица у полицијском притвору**. Нарочито треба водити рачуна да се тачно евидентира време службеног почетка лишавања слободе, време када се контактира адвокат по службеној дужности или приватни адвокат, време када је именовани адвокат званично именован заправо присутан у полицијској станици.¹⁰

О задржавању лица полицијски службеник сачињава записник о задржавању лица, који садржи податке прописане у члану 111. овог правилника.¹¹

ПРЕПОРУКА

ПС Књажевац и ПС Сокобања ће у записнике о задржавању у кривичном поступку уписивати податке о току задржавања, као што су подаци о обиласцима задржаног лица од стране полицијског службеника, о обедровању задржаног лица и сл.

⁹ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 40.

¹⁰ Србија: Посета 2021, пар. 39.

¹¹ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 38. ст. 1.

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника, право доведених и задржаних лица на обавештавање блиске особе се остварује тако што полицијски службеници, у присуству доведеног или задржаног лица, обаве позив на број телефона који им је лице дало. Уколико су лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја, ово се обично обави у дежурној служби, а ако се ради о задржавању у кривичном поступку исто обаве инспектори који поступају у предмету у својим службеним канцеларијама, па информацију пренесу полицијском службенику који води записник.

Информације о обавештавању блиских лица се евидентирају у записницима о задржавању. Уколико задржана лица не желе да остваре ово право, то се констатује у записнику, а уколико желе уписује се ко је обавештен, његов/њен однос са задржаним лицем и, у највећем броју случајева, време обавештавања блиске особе. У неколико записника, на пример у задржавањима у прекршајном поступку у ПС Сокобања, је уочено да ово време није уписано, за шта је добијено објашњење да је разлог томе што су од недавно почели да уписују овај податак. Такође, у неколико случајева задржавања овај податак није уписан у записник о задржавању, већ у одлуку којом је одређено задржавање. **НПМ похваљује чињеницу да су посећене полицијске станице почеле да детаљније евидентирају начин остваривања права задржаних лица да се о времену и месту задржавања обавести лице по њиховом избору и изражава очекивање да ће се у будућем раду овај податак евидентирати у записницима о задржавању у свим случајевима задржавања.**

У неколико записника је уписано да је задржано лице желело да обавести свог адвоката и да је тај адвокат обавештен, али су недостајали подаци о остваривању права на обавештење члана породице или друге блиске особе. **НПМ скреће пажњу на чињеницу да је овде реч о два различита права: праву доведених и задржаних лица да обавесте о томе члана породице или другу блиску особу и праву на приступ браниоцу, те да је потребно да се одвојено евидентирају.**

2.3. ПРИСТУП ЛЕКАРУ

У ПС Књажевац, сва лица која је потребно задржати претходно имају лекарски преглед, који се обавља у Здравственом центру Књажевац. О овоме се сачињава посебна службена белешка. У ПС Сокобања пре задржавања није обавезан лекарски преглед.

У обе посећене полицијске станице, на лекарски преглед се обавезно воде лица која имају видљиве повреде, која имају висок ниво алкохола у крви (>2%), потом уколико је задржавању претходила саобраћајна незгода (без обзира на видљиве повреде) и увек када задржано лице то затражи. Ови прегледи се обављају некад у полицијској станици – просторији за задржавање, а некад у локалној здравственој установи. Дешава се да служба хитне медицинске помоћи не може да изађе на терен па полицијски службеници возе задржана лица до здравствене установе. Медицинска документација није затечена у предметима задржавања, а службена лица наводе да је они не узимају од здравствених радника, већ се она уручује задржаном лицу које је имало преглед. У посебној белешци се евидентирају подаци од значаја за здравствено стање задржаног које је полицијским службеницима саопштио лекар.

У неколико записника су уочени подаци о лекарским прегледима који су обављени током трајања задржавања. На пример, у једном случају, лице је имало повећан крвни притисак и бол у нози, одведен је на преглед у ЗЦ Књажевац и упућен на преглед интернисте.

Здравствени радници често захтевају присуство полицијских службеника прегледу, али се податак да је прегледу присуствовало немедицинско особље не евидентира. Такође, у ПС Књажевац полицијски службеници присуствују прегледима по правилу и то тако да могу да чују разговор између здравственог особља и задржаног лица.

3.

УТВРЂЕНО

У ПС Књажевац и ПС Сокобања нису предузете све мере заштите приватности лекарских прегледа задржаних лица.

РАЗЛОЗИ

Што се тиче лекарског прегледа особа које се налазе у полицијском притвору, сваки такав преглед мора бити обављен изван слушног, а по могућности и видног, домета полицијских службеника. Надаље, резултати сваког прегледа, као и релевантни искази притвореника, те закључци лекара, морају бити званично забележени од стране лекара и учињени доступним притвореном лицу и његовом адвокату.¹²

Сви лекарски прегледи особа у полицијском притвору морају се обављати тако да припадници полиције не могу да чују и, осим уколико то лекар који врши преглед не затражи другачије у дотичном случају, изван видокруга тих полицајаца.¹³

ЦПТ мора још једном да нагласи да сви медицински прегледи треба да се заснивају на принципу поверљивости и да се спроводе ван саслушања и - осим ако лекар изричито не захтева другачије у датом случају - ван видокруга полицијског особља. Присуство полицијског особља током лекарских прегледа притворених особа могло би обесхрабрити притворену особу која је злостављана да то каже и, уопштеније, штети успостављању правилног односа лекар-пацијент; алтернативна решења за усклађивање легитимних безбедносних захтева са принципом медицинске поверљивости се могу наћи и треба их наћи. Даље, полицијски службеници задужени за састављање записника о задржавању особе треба да се максимално труде да евидентирају било какву евентуалну повреду коју су притворене особе показале у тренутку њиховог пријема у притворску ћелију, као и да осигурају да их одмах посети лекар у поверљивом окружењу.

ЦПТ препоручује српским властима да обезбеде строго поштовање начела лекарске поверљивости и да полицијски службеници прецизно евидентирају видљиве повреде у релевантним записницима у светлу горе наведених напомена (види такође став 85.). Конкретно, примедбе које је дао Комитет у ставу 20. у вези са важношћу улоге коју има затворски чувар у спречавању злостављања такође су релевантне у овом контексту.¹⁴

Полицијски службеници, само по захтеву медицинског особља, из разлога безбедности медицинског особља, могу присуствовати здравственом прегледу лица и то полицијски службеник истог пола као и лице које се прегледа.¹⁵

¹² Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 38.

¹³ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, пар. 42.

¹⁴ Србија: Посета 2021, пар. 37.

¹⁵ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 36. ст. 3.

ПРЕПОРУКА

ПС Књажевац и ПС Сокобања ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;
- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;
- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;
- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима лица и разлоге за то.

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Лицима лишеним слободе се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране одређује бранилац по службеној дужности, позивањем Кол центра адвокатске коморе. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица. Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима безбедности саобраћаја по правилу не желе да ангажују браниоца, а сва лица задржана у кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности, који су својим потписом на решењима о задржавању потврдила пријем решења.

НПМ је још раније утврдио да евиденције о доведеним и задржаним лицима које се воде у полицијским станицама не садрже све неопходне податке на основу којих је могуће утврдити остваривање права на приступ браниоцу и препоручио Министарству унутрашњих послова да предузме потребне активности да се у записник о задржавању лица, односно преглед података о доведеном лицу, унесе следећи подаци:

- да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору,
- да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно,
- да ли је обавио неометан разговор са браниоцем,

уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.¹⁶

Још увек нису предузете најављене мере у циљу унапређења постојеће електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима",¹⁷ чиме би се створили услови за поступање по овој препоруци. Ипак, НПМ је уочио да је ПС Сокобања почела

¹⁶ Препорука НПМ бр. 4110-44/21 од 7. априла 2021. год.

¹⁷ Одговор Министарства унутрашњих послова бр. 072/3-70/21-4 од 22. јуна 2021. год; Према допису Комисије за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре Министарства, бр. 214-25/22-107 од 3. марта 2022. год, Управе полиције је извршила анализу електронске евиденције доведених и задржаних лица и предлози за унапређење евиденције су достављени Дирекцији полиције на упознавање и достављање на реализацију предложених измена на јединственом информационом систему Сектору за аналитику, телекомуникационе и информационе технологије Министарства.

да неке од горе наведених података о остваривању права задржаних лица на приступ браниоцу евидентира у решења о задржавању у кривичном поступку. У неколико решења о задржавању је наведено време обављања поверљивог разговора браниоца и задржаног, **због чега посебно похваљује ову полицијску станицу**. Такође, од руководства ПС Књажевац су добијене информације да се без изузетка омогућава браниоцима да обаве поверљиве разговоре са осумњиченима и да чак браниоци не желе да се потпишу на решења о задржавању док им се то не омогући. За разговоре је обезбеђена и посебна службена канцеларија, са стаклом које омогућава визуелно праћење изван просторије.

НПМ је већ уочио да су након упућивања горе наведене препоруке поједине полицијске станице почеле да потребне податке о остваривању права задржаних лица на приступ браниоцу евидентирају у постојеће обрасце записника о задржавању.¹⁸ **НПМ истиче да је наведени начин поступања пример добре праксе који би требало да примене и остале полицијске станице.**

4.

ПРЕПОРУКА

ПУ Зајечар ће предузети мере да све полицијске станице у њеном саставу у записнике о задржавању уносе све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

Истовремено, НПМ изражава очекивање да ће Министарство унутрашњих послова у оквиру најављених активности на унапређењу електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима", обезбедити услове за потпунији унос и јаснији преглед свих података у овој евиденцији који су од значаја за остваривање права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу.

¹⁸ Извештај НПМ о посети Полицијској управи за град Београд, бр. 412-92/21 од 17. јануара 2022. год, Поглавље 2.4. Приступ браниоцу.

2.5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

2.5.1. ПС КЊАЖЕВАЦ

У ПС Књажевац постоје две просторије за задржавање, капацитета за по једно лице, које се налазе у приземљу објекта. У њих се смештају лица која је задржала ова полицијска станица, а изузетно и друге полицијске станице у оквиру ПУ Зајечар, када су њихове просторије заузеле.



У првом ходнику у који се приступа након уласка у овај део објекта се налазе ормани за одлагање привремено одузетих ствари задржаних лица. У овим орманима се чува и резервна, чиста постелина за задржана лица. Насупрот њих је улаз у одељак са просторијама, испред којих се налази мањи ходник – предпросторија.

*ходник/предпросторија испред
просторија за задржавање у ПС Књажевац*

Просторије су затечене у уредном стању у погледу услова за боравак и хигијене. Оне су истих димензија, површине око 5,5 m², што укључује и мокри чвор површине око 0,4 m². У свакој просторији се налази један лежај, опремљен комплетном постелином (душек, јастук, ћебе и чаршави). Мокри чворови, који су мањим преградним зидом одвојени од остатка просторије, се састоје од wc шоље и испирача у једној, односно од чулавца и испирача у другој просторији. Вештачко осветљење је довољне јачине. Просторије немају прозоре, па ни доток природне светлости и свежег ваздуха. Према службеним наводима, зидове је захтевно пробити и тако направити прозоре због њихове дебљине. Вентилациони систем и грејна тела – радијатори, се налазе у предпросторији. Горње половине врата просторија су решетке, што омогућава доток вентилације и топлог ваздуха.



просторије за задржавање у ПС Књажевац

Просторије су под аудио-видео надзором, о чему су истакнута обавештења на унутрашњој страни врата. Надзор се прати преко монитора у дежурној служби. У просторијама нема тастера за позивање службеника нити уређаја за комуникацију, а полицијски службеници наводе да их задржана лица могу позвати гласом, будући да је просторија под аудио надзором, или махањем у камеру. Полицијски службеници нису знали прецизан податак о дужини чувања снимака видео надзора.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информацију о дужини чувања снимака видео надзора у просторијама за задржавање у ПС Књажевац.

ПС Књажевац се суочава са тешкоћама у редовном обезбеђивању исхране за задржана лица. Уговори са продавницом брзе хране и хотелом су раскинути или истекли, а најближи ресторан Министарства унутрашњих послова се налази у Зајечару. Уз то, релативно је мали број лица која током године бораве у овим просторијама. НПМ увиђа да задржана лица у овим просторијама бораве у највећем броју случајева до 12 сати, које време преспавају будући да се најчешће ради о возачима код којих је утврђена тешка, веома тешка или потпуна алкохолисаност. Ипак, сваком задржаном лицу би требало бити понуђена храна у одговарајућим интервалима, а уколико задржавање траје дуже од 12 сати, лицима би требало понудити барем један комплетан оброк, односно нешто садржајније од сендвича. Многе полицијске станице које је НПМ посетио на чувању у фрижидерима имају пакете оброка са основним намирницама – хлеб, сухомеснато, вода и слично. Истовремено, НПМ се противи пракси да полицијски службеници сопственим средствима обезбеђују оброке за задржана лица.

НПМ би желео да од Полицијске управе у Зајечару добије коментаре на налазе изнете у тексту изнад.

2.5.2. ПС СОКОБАЊА



У ПС Сокобања постоји једна просторија за задржавање лице, чија је површина око 9,3 m². Хигијена је на задовољавајућем нивоу, није примећена влага на унутрашњим зидовима. Просторију осветљава слабије вештачко осветљење, које је заштићено посебном решетком. Природно светло је такође недовољно, јер је преко прозора постављена густа заштитна решетка која ограничава његов доток. Према важећим стандардима, осветљеност просторије је довољна уколико она омогућава читање без сметњи за вид.

просторија за задржавање у ПС Сокобања

5.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПС Сокобања је недовољно осветљење.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене и морају бити довољно осветљене (тј. са довољно светлости за читање, осим у време спавања), те довољно проветрене; по могућности, ћелије би требало да имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душекe и ћебад.¹⁹

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душекe и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана. Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.²⁰

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- *побољшати расвету у ћелијама (тј. довољно вештачке расвете за читање – изузимајући периоде спавања – по могућству осветљеност дневним светлом), проветреност. Надаље, кораке треба предузети да се обезбеди да све полицијске ћелије које буду изграђене у будућности буду осветљене дневним светлом;*

...²¹

За разлику од тога, у две просторије за задржавање у Полицијској станици Нови Београд нису обезбеђени одговарајући услови за држање лица дуже од неколико часова. Те просторије су оронуте, прљаве и слабо осветљене (веома слабо природно осветљење због металне мреже преко прозора и лоше вештачко осветљење). Комитет напомиње да је 11. јула 2017. године упућено писмо Одељењу за логистику Полицијске управе за град Београд у коме се захтева да се горе наведени недостаци отклоне.

...

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу услова и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.²²

¹⁹ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

²⁰ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

²¹ Србија: Посета ЦПТ 2015, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 36.

²² Србија: Посета 2017, ЦПТ/Инф (2018) 21, пар. 42.

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.²³

ПРЕПОРУКА

ПС Сокобања ће побољшати осветљење у просторији за задржавање.

Прозор омогућава доток свежег ваздуха и просторија је затечена проветрена. У просторији је постављено грејно тело, које се налази иза гипсане облоге и заштитне решетке. Приликом посете НПМ грејање није било укључено, због климатских услова, а у просторији није било хладно. У просторији се налази један лежај опремљен чистом и уредном постељином. Од постељине су доступни душек, јастук са јастучницом, ћебе и чаршаф. Постељина се пере два пута месечно у локалном хотелу, са којим ПС Сокобања има сарадњу.

У просторији не постоји мокри чвор већ се задржана лица изводе из ње по позиву и воде на спрат где могу да користе тоалет. Хигијена у том тоалету је на задовољавајућем нивоу и он је опремљен решеткама на прозору како би се спречило бекство лица. Према службеним наводима у просторији за задржавање није могуће поставити мокри чвор из техничких разлога, односно због проблема са водоводним и канализационим цевима.

Просторија је опремљена видео и аудио надзором. Надзор се врши из дежурне службе а видео снимци се чувају, међутим полицијски службеници нису прецизно знали у ком временском периоду. У просторији није уграђен тастер за позивање службеника. ПС Сокобања располаже са тастером, али он није постављен из сигурносних разлога. Наиме, према наводима полицијских службеника, задржана лица могу поломити оштре делове са тастера и искористити их за самоповређивање. Будући да је просторија и под аудио надзором, задржана лица могу позвати полицијске службенике гласом, као и махањем у камеру.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информацију о дужини чувања снимака видео надзора у просторијама за задржавање у ПС Сокобања.

Задржаним лицима се обезбеђује оброк из локалних пекара и ресторана брзе хране. Поред тога, обезбеђује им се флаширана вода, а у ситуацијама када је нема на располагању обезбеђују им воду са чесме.

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Током посета полицијским станицама нису затечена лица на задржавању. Провером документације, НПМ је уочио пар случајева да су лица на задржавање примљена са повредама или да је током задржавања било неопходно да им се пружи медицинска помоћ. За све ове повреде НПМ је од полицијских службеника добио образложење о разлозима погоршања здравственог стања или настанку повреда, што је било поткрепљеном и доступном документацијом.

²³ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/18), чл. 4.